

LỜI NÓI ĐẦU

Để góp phần đổi mới công tác đào tạo và bồi dưỡng giáo viên tiểu học, Dự án phát triển giáo viên tiểu học đã tổ chức biên soạn các mô đun đào tạo theo chương trình Cao đẳng sư phạm và chương trình liên thông từ Trung học sư phạm lên Cao đẳng sư phạm; biên soạn các mô đun bồi dưỡng giáo viên nhằm nâng cao năng lực chuyên môn, nghiệp vụ, cập nhật những đổi mới về nội dung, phương pháp dạy học và kiểm tra đánh giá kết quả giáo dục tiểu học theo chương trình, sách giáo khoa tiểu học mới.

Điểm mới của các tài liệu viết theo mô đun là thiết kế các hoạt động, nhằm tích cực hoá hoạt động của người học, kích thích óc sáng tạo và khả năng giải quyết vấn đề, tự giám sát và đánh giá kết quả học tập của người học; chú trọng sử dụng tích hợp nhiều phương tiện truyền đạt khác nhau (tài liệu in, băng hình/ băng tiếng...) giúp cho người học dễ học, dễ hiểu và gây được hứng thú học tập.

Mô đun Mỹ thuật và Phương pháp dạy học mỹ thuật được biên soạn cho đối tượng sinh viên Cao đẳng sư phạm tiểu học với mục đích trang bị một số kiến thức cơ bản về mỹ thuật và phương pháp dạy học mỹ thuật theo hướng tích cực đề khi ra trường có thể dạy tốt môn mỹ thuật ở bậc tiểu học. Mô đun Mỹ thuật và Phương pháp dạy học mỹ thuật do khoa Sư phạm Mỹ thuật Trường Cao đẳng Sư phạm Mẫu giáo Trung ương 3 biên soạn, cấu trúc của mô đun gồm bốn tiểu mô đun là: Vẽ theo mẫu, Vẽ trang trí, Vẽ tranh - Tập nặn và tạo dáng, Thường thức mỹ thuật và Phương pháp dạy học mỹ thuật. Trong mỗi tiểu mô đun, chúng tôi đều thiết kế hệ thống kiến thức theo từng chủ đề, trong chủ đề là các hoạt động học tập từ dễ đến khó để sinh viên chủ động học tập chiếm lĩnh kiến thức. Sau hoạt động là đánh giá hoạt động và thông tin phản hồi nhằm giúp sinh viên tự đo lường kết quả học tập của mình. Bên cạnh tài liệu viết là sáu trích đoạn băng hình minh họa các hoạt động thực hành tiêu biểu cho mỗi tiểu mô đun.

Lần đầu tiên, tài liệu được biên soạn theo chương trình và phương pháp mới, chắc chắn không tránh khỏi những thiếu sót nhất định. Ban điều phối dự án rất mong nhận được những ý kiến đóng góp chân thành của bạn đọc, đặc biệt là đội ngũ giảng viên, sinh viên các trường sư phạm, giáo viên tiểu học trong cả nước.

Trân trọng cảm ơn.

Dự án Phát triển GVTH

MÔ ĐƠN: M.CĐ- 8: MỸ THUẬT VÀ PHƯƠNG PHÁP DẠY HỌC MỸ THUẬT

ĐỐI TƯỢNG SỬ DỤNG: sinh viên Cao đẳng Sư phạm Tiểu học

☉ MỤC TIÊU CHUNG CỦA MÔ ĐƠN

I. Kiến thức

- Hiểu biết phương pháp dạy - học mỹ thuật theo hướng phát huy tính tự giác tích cực học tập của học sinh
- Nắm được một số kiến thức cơ bản và phương pháp vẽ theo mẫu, vẽ trang trí, vẽ tranh, tập nặn và tạo dáng, tìm hiểu tác giả, tác phẩm mỹ thuật và tranh vẽ của thiếu nhi.

II. Kỹ năng

- Thực hành được các bài tập vẽ theo mẫu, vẽ trang trí, vẽ tranh, tập nặn và tạo dáng trong chương trình
- Có kỹ năng giảng dạy vẽ theo mẫu, vẽ trang trí, vẽ tranh, tập nặn và tạo dáng, tìm hiểu tác phẩm mỹ thuật theo yêu cầu của chương trình
- Tổ chức, thực hiện được các hoạt động dạy – học nội, ngoại khóa về mỹ thuật ở bậc Tiểu học.

III. Thái độ

- Hình thành thị hiếu thẩm mỹ đúng đắn, biết thưởng thức, cảm thụ cái đẹp của tự nhiên và tác phẩm mỹ thuật.
- Yêu thích và hứng thú trong việc dạy-học mỹ thuật.

IV. GIỚI THIỆU MÔ ĐƠN

- Thời gian cần thiết để hoàn thành: 150 tiết.

STT	Tên tiêu mô đơn	Số tiết	Trang số
1	Vẽ theo mẫu	30	5
2	Vẽ trang trí	30	32
3	Vẽ tranh, Tập nặn và tạo dáng	45	69
4	Thường thức mỹ thuật và phương pháp dạy – học mỹ thuật	45	107

- Mọi quan hệ giữa các tiêu mô đơn trong toàn bộ mô đơn:
Các tiêu mô đơn có quan hệ mật thiết với nhau, được thiết kế theo hệ thống kiến thức cơ bản, hỗ trợ cho nhau để thực hiện mục tiêu chung của toàn bộ mô đơn.

TIỂU MÔ ĐƠN 1: VẼ THEO MẪU - 30 tiết (6-24)

I. MỤC TIÊU

I.1. Kiến thức

- Nắm được một số kiến thức cơ bản và phương pháp vẽ theo mẫu.
- Thể hiện được một số mối liên hệ cơ bản giữa luật xa gần và bài vẽ theo mẫu.
- Biết cách sử dụng một số chất liệu (Chì, màu vẽ) trong bài vẽ theo mẫu.

I.2. Kỹ năng

- Hình thành kỹ năng quan sát, nhận xét, dựng hình, vẽ đậm nhạt.
- Sử dụng được các chất liệu (Chì, màu vẽ) để vẽ bài vẽ theo mẫu.
- Vẽ được các bài trong chương trình.

I.3. Thái độ

- Có thị hiếu thẩm mỹ đúng đắn, biết cảm thụ cái đẹp về hình khối, đậm nhạt, màu sắc của vật mẫu trong bài vẽ.
- Ý thức được vai trò, vị trí của môn vẽ theo mẫu trong việc dạy- học mỹ thuật.

II. GIỚI THIỆU TIỂU MÔ ĐƠN

STT	Tên chủ đề	Số tiết	Trang số
1	Những kiến thức chung	2 (2; 0)	6
2	Vẽ đồ vật (đen trắng)	14 (2; 12)	17
3	Vẽ tĩnh vật (màu)	14 (2; 12)	22

III. TÀI LIỆU VÀ THIẾT BỊ THỰC HIỆN TIỂU MÔ ĐƠN

I.1. Tài liệu

- Đặng Bích Ngân (chủ biên): Từ điển thuật ngữ Mỹ thuật phổ thông - NXB Giáo dục - 2002.
- Triệu Khắc Lễ (chủ biên): Hình họa và Điêu khắc – (Giáo trình đào tạo giáo viên THCS hệ CĐSP tập 1 và 2) - NXB Giáo dục 2001.
- Nguyễn Văn Ty: Hình họa cơ bản – NXB Văn hóa Thông tin 1999
- Phạm Việt Song: Tự học vẽ - NXB Giáo dục 1998
- Trần Tiêu Lâm, Đặng Xuân Cường: Luật xa gần và Giải phẫu tạo hình (Giáo trình đào tạo giáo viên THCS hệ CĐSP) – NXB Giáo dục 1998.
- Nguyễn Quốc Toàn: Giáo trình Mỹ thuật – NXB Đại học Sư Phạm 2004.
- Tài liệu in, băng hình, băng tiếng

I.2. Thiết bị

- Tivi, đầu máy
- Dụng cụ vẽ gồm: Giá vẽ, bảng vẽ (khổ 40cmx 60cm), bút chì mềm 3B và 4B, Màu vẽ (màu nước hoặc màu bột), bảng pha màu, bút vẽ, que đo, dây dọi, giấy vẽ, tẩy (gôm) chì...

IV. NỘI DUNG

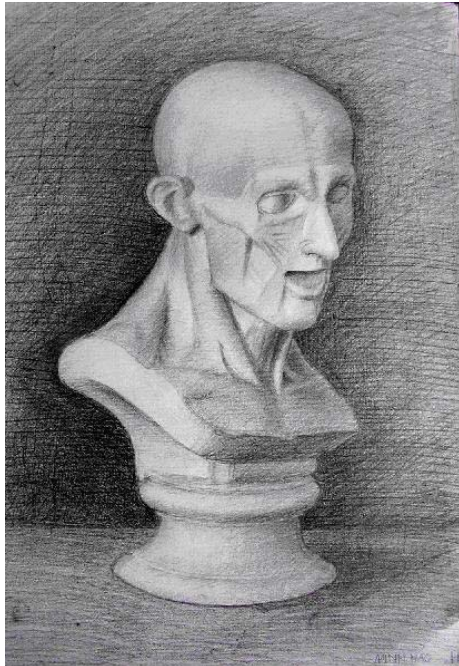
Chủ đề I: Những kiến thức chung- 2 tiết (2, 0)

Hoạt động 1: Tìm hiểu khái niệm vẽ theo mẫu

 Thông tin cho hoạt động 1

- Vẽ theo mẫu, vẽ tả thực hay vẽ hình họa là những cách gọi khác nhau về một môn học cơ bản trong chương trình học ở các trường mỹ thuật chuyên nghiệp và trường phổ thông. Môn học này người vẽ sử dụng phương pháp vẽ cơ bản và một trong các chất liệu: chì, than, màu bột hay sơn dầu... để thể hiện tương đối kỹ và chính xác mẫu vẽ có thật trong không gian ba chiều lên mặt phẳng hai chiều (giấy vẽ, vải vẽ...) nhằm rèn luyện kỹ năng quan sát, kỹ năng thể hiện các sự vật hiện tượng mà con người nhìn thấy và cảm nhận được. Ở đây chúng ta cần chú ý tới cụm từ “cảm nhận được” vì khi đứng trước một sự vật, hình ảnh thị giác mà mọi người nhận được thường giống nhau, nếu có khác chỉ là ở góc nhìn, nhưng cái “cảm thấy được” từ sự vật thì ở mỗi người lại khác nhau, vì thế khi vẽ cùng một mẫu mà không ai vẽ giống ai nhưng đều cho thấy được những đặc điểm của mẫu. Đó chính là cái độc đáo của hội họa mà chúng ta cần phát huy, điều này thì máy ảnh không thể thay thế con người được.
- Các thuật ngữ: “vẽ tả thực”, “vẽ theo mẫu” hay “vẽ hình họa” đều yêu cầu người vẽ thể hiện cả cái nhìn thấy và cái cảm nhận được. Tuy nhiên trong thực tế, thuật ngữ “vẽ hình họa” chỉ dùng ở các trường mỹ thuật chuyên nghiệp, theo TS Nguyễn Quốc Toàn: thuật ngữ “vẽ tả thực” được dùng trong sách mỹ thuật ở trường phổ thông đến năm 1980 thì được thay thế bằng thuật ngữ “vẽ theo mẫu” để tránh hiểu lầm vẽ tả thực là sao chép sự thật một cách máy móc.
- Chương trình vẽ theo mẫu có cấu trúc từ dễ đến khó và thường mở đầu bằng những bài vẽ các khối cơ bản như khối hộp, khối chóp, khối trụ, khối cầu... sau đó vẽ những mẫu khó hơn như dụng cụ gia đình, tượng, người thật...
- Ở tiểu mô đun này, các bạn chỉ dùng các chất liệu thông dụng như chì, màu nước hoặc màu bột để vẽ những mẫu đơn giản nhằm rèn luyện những kỹ năng cơ bản của môn vẽ theo mẫu như: Quan sát, dựng hình, vẽ đậm nhạt, vẽ màu và cảm thụ vẻ đẹp của mẫu vẽ.
- Bạn có thể tìm thấy thông tin này ở sách Hình họa và Điêu khắc của Triệu Khắc Lễ.
- Các trang 83, 84, 85 Từ điển thuật ngữ Mỹ thuật Phổ thông – Đặng Bích Ngân (chủ biên).
- Từ trang 28 đến trang 49 sách Tự học vẽ của Phạm Việt Song.

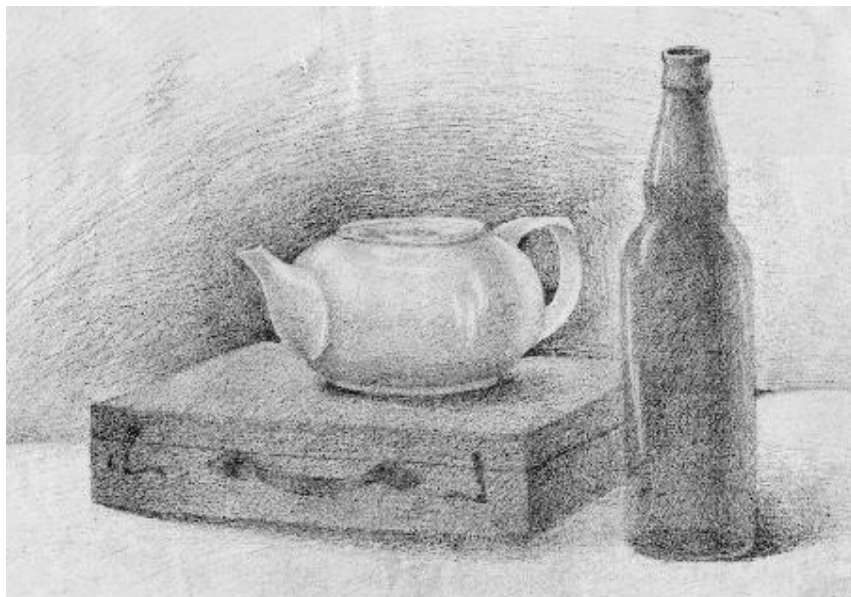
BÀI HÌNH HOẠ ĐEN TRẮNG CỦA SV NĂM THỨ I KHOA SPMT TRƯỜNG CĐSPMG TW3

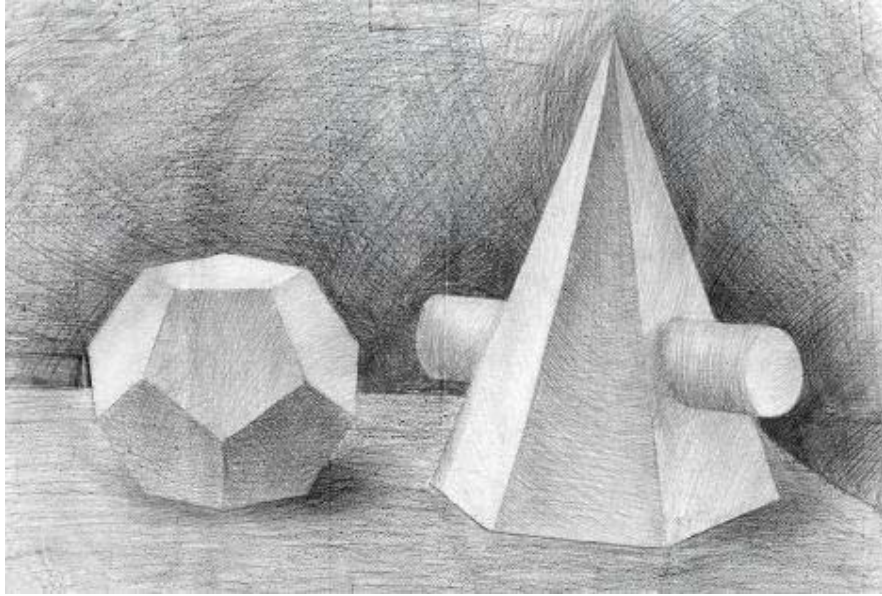
1

2

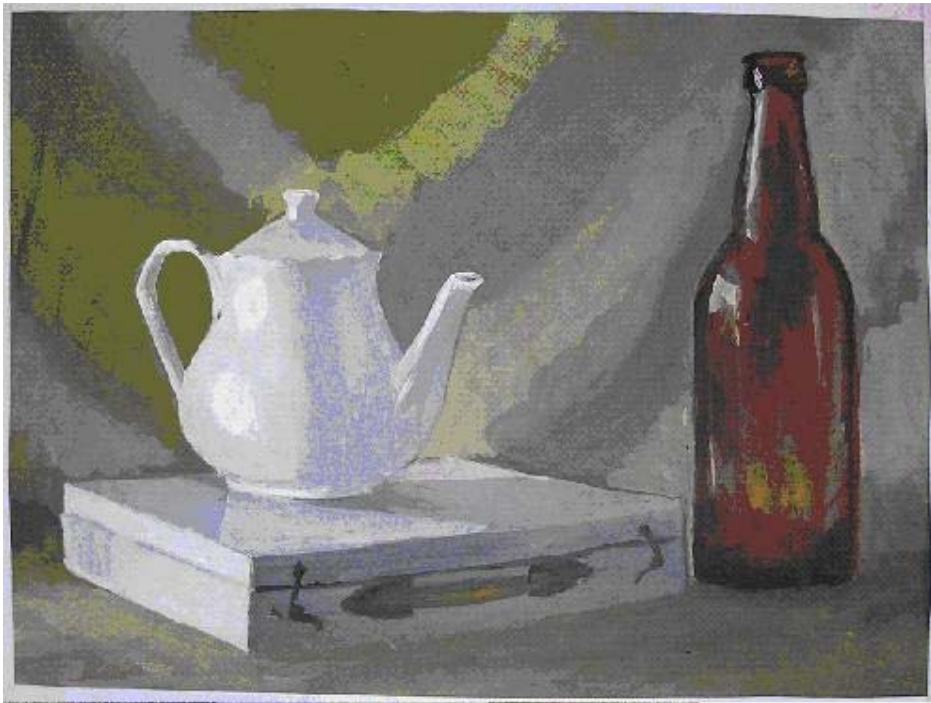

3

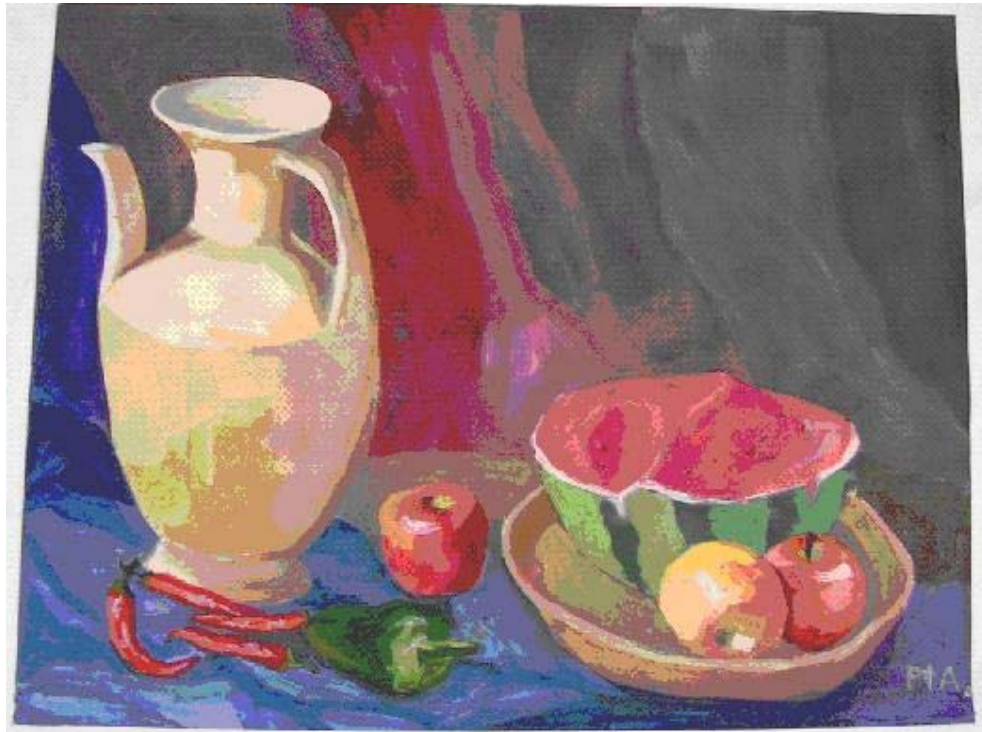
4

BÀI VẼ TÌNH VẬT MÀU CỦA SV NĂM THỨ I KHOA SPMT TRƯỜNG CĐSPMG TW3

5

6

6

7

TÌNH VẬT MÀU NƯỚC (sưu tầm từ mạng Internet)

Nhiệm vụ

Nhiệm vụ 1: Tìm hiểu khái niệm vẽ theo mẫu

Đọc thông tin và quan sát nhận xét bài mẫu đen trắng và màu trong tài liệu (trang 7, 8, 9) để tìm hiểu khái niệm vẽ theo mẫu. Khi quan sát bài mẫu bạn cần quan tâm các vấn đề sau:

- So sánh, nhận xét hình vẽ, màu sắc, đậm nhạt trong bài với mẫu thực mà bạn đã từng thấy.
- Bài vẽ đã gọi được không gian ba chiều như không gian thực chưa?
- Theo bạn bố cục của bài vẽ đã cân đối, hợp lý chưa?
- Bài vẽ đã thể hiện được chất liệu của mẫu vẽ chưa?
- Bài vẽ theo mẫu (trang 23) và tranh tĩnh vật trang trí (trang 24, 25) có gì giống nhau và khác nhau về bố cục, hình, màu, không gian trong tranh, bút pháp thể hiện?

- Nhiệm vụ 2: Thảo luận (nhóm 3-4 người) để làm rõ khái niệm vẽ theo mẫu và tìm hiểu đặc trưng của vẽ theo mẫu.

Bằng những nhận xét của mình từ việc quan sát, so sánh ở hoạt động 1, các bạn hãy thảo luận trong nhóm và trả lời các câu hỏi:

- Vì sao ở trường phổ thông không dùng thuật ngữ “vẽ hình hoạ”
- Vẽ theo mẫu có vị trí thế nào trong việc học tập mỹ thuật?
- Bài vẽ theo mẫu và bài tĩnh vật trang trí có gì giống nhau và khác nhau?

Như vậy các bạn đã có cơ sở để tìm hiểu đặc trưng và rút ra khái niệm cho môn vẽ theo mẫu.

Đánh giá hoạt động 1

Bạn hãy nêu những nét đặc trưng của vẽ theo mẫu và phát biểu khái niệm về Vẽ theo mẫu.

Hoạt động 2: Tìm hiểu ngôn ngữ tạo hình trong bài vẽ theo mẫu và cách đánh giá bài vẽ theo mẫu

Thông tin cho hoạt động 2

- Mỗi loại hình nghệ thuật đều có ngôn ngữ riêng, ngôn ngữ là phương tiện chuyển tải nội dung, chủ đề của tác phẩm. Ngôn ngữ của vẽ theo mẫu nói riêng và hội họa nói chung gồm: Bố cục, hình mảng, đường nét, đậm nhạt, màu sắc và bút pháp thể hiện.
- Để đánh giá một bài vẽ theo mẫu bạn có thể dựa vào các tiêu chí sau:

Những yêu cầu cần đạt được:

- * Bố cục bài vẽ cân đối so với giấy vẽ.
- * Đúng hình, đúng tỷ lệ so với mẫu vẽ.
- * Đảm bảo được tương quan đậm, nhạt, gọi được không gian của mẫu.
- * Màu sắc phù hợp với tinh thần chung của mẫu (nếu là bài vẽ màu)
- * Sử dụng bút pháp một cách hợp lý.
- * Tả được chất liệu của mẫu vẽ.

Những điều cần tránh:

- * Bố cục bài vẽ bị lệch, quá to hoặc quá nhỏ so với giấy vẽ.
- * Sai hình, sai tỷ lệ so với mẫu vẽ.
- * Sai tương quan đậm nhạt, bài vẽ không trong trẻo.
- * Màu sắc không phù hợp với tinh thần chung của mẫu (lòe loẹt, chua, tái, xin, cháy...)
- * Bút pháp tùy tiện, thiếu cân nhắc, sao chép mẫu vẽ một cách máy móc.

- Bạn có thể tìm hiểu thêm thông tin này từ trang 15 đến trang 19 sách Hình họa và Điêu khắc (tập 1) của Triệu Khắc Lễ
- Từ trang 34 đến trang 43 sách tự học vẽ của Phạm Viết Song
- Bạn cũng có thể tìm hiểu thông tin này qua việc quan sát, nhận xét các bài vẽ theo mẫu trong thực tế và trong tài liệu.

Nhiệm vụ

- Nhiệm vụ 1: Tìm hiểu ngôn ngữ của vẽ theo mẫu

Bạn hãy đọc thông tin và quan sát nhận xét bài mẫu trong tài liệu (trang 7, 8, 9) để tìm hiểu ngôn ngữ tạo hình trong bài vẽ theo mẫu, khi quan sát, nhận xét, bạn hãy trả lời các câu hỏi sau:

- * Yếu tố nào tạo nên sự thuận mắt, ưa nhìn cho bài vẽ?
- * Yếu tố tạo hình nào thể hiện đặc điểm và chất liệu của mẫu vẽ?
- * Yếu tố tạo hình nào gợi không gian ba chiều trong bài vẽ?

- Nhiệm vụ 2: Thảo luận về ngôn ngữ vẽ theo mẫu (nhóm 3 - 4 người)

Trước tiên các bạn hãy kể tên các yếu tố tạo hình được sử dụng trong bài vẽ theo mẫu mà mình cảm nhận được, sau đó cả nhóm cùng quan sát bài mẫu để trao đổi và làm rõ vai trò của từng yếu tố tạo hình: bố cục, đường nét, hình mảng, màu sắc, đậm nhạt, bút pháp... đã thể hiện điều gì trong bài vẽ theo mẫu? (yếu tố nào diễn tả không gian? yếu tố nào tả chất? yếu tố nào thể hiện đặc điểm của mẫu vẽ?...) từ đó bạn sẽ hiểu rõ hơn về ngôn ngữ vẽ theo mẫu

- Nhiệm vụ 3: Tìm hiểu cách đánh giá bài vẽ theo mẫu (đen trắng và màu)

Bạn hãy đọc thông tin để tìm hiểu các tiêu chí đánh giá bài vẽ theo mẫu (những điều nên làm và nên tránh) rồi đối chiếu từng tiêu chí với bài mẫu trong tài liệu để nắm được cách đánh giá bài vẽ theo mẫu.

Bạn cũng có thể bày một mẫu vẽ đơn giản rồi vẽ theo các kiểu bố cục: cân đối, to quá, nhỏ quá, bố cục lệch và so sánh chúng với nhau xem bài vẽ nào đẹp? bài vẽ nào chưa đẹp? Nếu lý do? tương tự như thế bạn có thể làm thử với các tiêu chí khác để kiểm chứng thông tin.

Đánh giá hoạt động 2

Không nhìn vào thông tin ở hoạt động 2, bạn hãy ghi lại hệ thống tiêu chí đánh giá bài vẽ theo mẫu.

Hoạt động 3: Tìm hiểu các chất liệu: chì, màu nước, màu bột

Thông tin cho hoạt động 3

- **Bút chì:** Bút chì dùng để vẽ theo mẫu là loại chì mềm (2B, 3B, 4B, 5B, 6B...), số càng lớn thì chì càng mềm và nét vẽ càng đậm, tùy theo thói quen vẽ nhẹ tay hay mạnh tay mà bạn chọn cho mình loại bút thích hợp. Bút chì 3B và 4B là loại được dùng nhiều nhất, vì chúng vừa đủ độ đậm để thực hiện bài vẽ theo mẫu, tuy nhiên nếu có điều kiện bạn nên trang bị cho mình cả 4 cây bút loại: 3B, 4B, 5B, 6B thì càng tốt. Bút chì vẽ không vót nhọn như bút viết mà nên để nguyên lõi chì, về cách cầm bút chì khi vẽ cũng không giống như cầm bút viết. Theo họa sĩ Phạm Viết Song: “Để vẽ được nét đẹp, dài nét, mềm mại, khoáng đạt thì phải có cách cầm bút chì hợp lý là để giữa bàn tay, bút chì để dọc theo bề ngang của ba ngón tay, ngón tay cái đè lên bút chì và cứ như thế mà vẽ, đầu bút chì nằm ngang không đâm thẳng

vào giấy, nét lướt qua mặt giấy sẽ mềm mại và lại vẽ được nét dài phóng khoáng, không rụt rè mà vẫn chính xác...” - xem hình trang 15

- **Màu nước:** Được chế tạo từ màu bột loại mịn nhất, nghiền đều với chất keo kết dính và hoàn chỉnh dưới dạng keo sền sệt, đựng trong ống thiếc mềm hoặc dưới dạng bánh khô (thời vuông hoặc tròn...). Màu nước có tính chất nhẹ, trong trẻo. Khi vẽ, người ta lấy màu đặt lên bảng pha màu (nên dùng bảng pha màu không thấm nước bằng nhựa hoặc kính...) hòa với nước trong để vẽ. Màu nước vẽ trên giấy nên pha loãng vừa phải đủ để màu loang nhẹ, trong trẻo, không nên vẽ màu dày quá hoặc đi đi lại lại nhiều lần vì làm như vậy sẽ mất đi độ trong của màu nước. Giấy vẽ màu nước là loại giấy có mặt gồ ghề, có hạt để tụ màu và đọng nước. Ở châu Á, màu nước còn được vẽ trên một số loại giấy cổ truyền, mỏng, thấm nước nhanh. Ví dụ như giấy dó (Việt Nam) hoặc giấy xuyên chỉ (Trung Quốc). Khi vẽ màu nước người ta không dùng màu trắng để vẽ hoặc pha với các màu khác để tạo nên những mảng sáng vì màu trắng nhẹ, khi khô sẽ nổi lên mặt tranh làm cho tranh bị đục và “mốc”. Những mảng sáng trong tranh màu nước thường được chừa nền giấy rồi phủ một lớp màu mỏng để tạo hoà sắc cho tranh. Trước khi vẽ màu nước người ta thường làm cho giấy hơi ẩm bằng cách quét một lớp nước mỏng trên mặt giấy. Như vậy khi vẽ màu dễ loang đều, không đóng bờ trên giấy, bạn có thể pha màu trực tiếp trên giấy vẽ hoặc pha màu ở ngoài rồi vẽ, mỗi cách đều có những ưu điểm riêng.

Bút vẽ màu nước là loại bút làm bằng lông thỏ (giống như bút viết chữ nho), mềm, giữ nước nên không làm sòn mặt giấy. Màu nước có vẻ đẹp nhẹ nhàng, trong trẻo, với những mảng màu loang tự nhiên tạo nên vẻ đẹp lung linh huyền ảo

Cách dùng màu trong trang trí có khác đôi chút vì vẽ theo lối trang trí mảng màu thường là mảng bẹt và cần được vẽ đều, kín giấy, vì vậy nếu pha loãng quá hay đặc quá màu sẽ bị loang hoặc mặt màu không mịn. Luyện tập nhiều, bạn sẽ làm chủ được kỹ thuật vẽ màu. (xem hình 7 trang 9 và hình minh họa cách vẽ màu nước trang 85)

Màu bột: Màu khô, ở dạng bột, pha với keo hoặc hồ để vẽ. Màu bột thường dùng là bột hóa chất, khả năng thẩm thấu của màu với keo và nước không giống nhau bởi có màu nặng, màu nhẹ. Trước khi dùng màu, bạn nên nghiền màu bằng bút lông to hay dao nghiền màu trên bảng pha màu. Màu bột khi vẽ có hiệu quả riêng: trong trẻo, mềm mại, có thể vẽ dày hay vẽ mỏng theo ý người vẽ. Khả năng diễn tả của màu bột không kém nhiều so với sơn dầu, tuy nhiên màu bột có nhược điểm là chóng khô nên khi đang vẽ thì màu có chỗ khô, chỗ ướt, gây khó khăn cho việc diễn tả tương quan đậm nhạt, vì màu bột khi ướt thấm và đậm hơn khi khô khá nhiều. Keo pha màu bột phải vừa độ, vì nếu đặc quá thì màu sẽ đánh lại, làm mất sự trong trẻo, còn nếu loãng quá thì màu không bám vào giấy. Màu bột có thể hòa loãng và rửa sạch trong nước, khi vẽ màu bột không nên vẽ quá dày vì vẽ dày màu dễ bong tróc. Màu bột là một trong những chất liệu dễ vẽ, giá thành không cao nên được sử dụng khá rộng rãi (xem bài vẽ bằng chất liệu màu bột trang 23, 24)

Sử dụng thành thạo chất liệu là việc làm đòi hỏi quá trình rèn luyện lâu dài và đúng phương pháp, vì vậy bạn hãy kiên trì luyện tập đúng phương pháp thì chắc chắn bạn sẽ tiến bộ.

- Bạn cũng có thể tìm hiểu các chất liệu chì, màu nước, bột màu thông qua việc quan sát, nhận xét các bài vẽ bằng các chất liệu trên.

Nhiệm vụ